

Բանալի բառեր՝ վարկային պորտֆել, բանկային համակարգ, սպառողական վարկ, ակտիվներ, արտարժույթային բաղադրիչ, չաշխատող վարկեր, ժամկետանց պարտավորություններ, իրացվելիության ռիսկ:

ՀՏԴ 336

ՀՀ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿԵՐՈՒՄ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԾՅՈՒՂԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

Լուսինե ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

*Տնտեսագիտության թեկնածու,
Ռուսաստանի տուրիզմի և սերվիսի պետական
համալսարանի Երևանի մասնաճյուղի «Էկոնոմիկա»
ամբիոնի դոցենտ*

Առևտրային բանկերի կողմից իրականացվող վարկային քաղաքականության արդյունավետությունը հիմնականում պայմանավորված է վարկային պորտֆելի ձևավորման առանձնահատկություններով: Հետևաբար, ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ձևավորված վարկային պորտֆելի եկամտաբերության վերլուծությունը պայմանավորված է նրա ճյուղային կառուցվածքի, ծավալների, առկա ռիսկերի, վարկառուի յուրաքանչյուր խմբի հետազոտության անհրաժեշտությամբ:

2015-16թթ. 4-րդ եռամսյակի վերջի դրությամբ ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից հաճախորդներին տրամադրված վարկերի ծավալները բավականին փոփոխվել են՝ արձանագրելով հիմնականում տարեկան աճ: 2016թ.-ի դեկտեմբերի վերջի համեմատ՝ առաջին կիսամյակի կտրվածքով, առևտրային բանկերի վարկային պորտֆելն աճել է 48,7 մլրդ. դրամով, կամ 1,9%-ով, իսկ 2016թ.-ի տարեկան ստուգած հաշվետվությունների տվյալներով՝ այդ աճն կազմել է 2,9%:

2017թ.-ի երկրորդ եռամսյակի վերջի դրությամբ ՀՀ առևտրային բանկերի շրջանակում խոշորագույն վարկատու է հանդիսացել Ամերիաբանկը, որի կողմից հաճախորդներին տրամադրված վարկերը կազմել են 405,2 մլրդ. դր. (ՀՀ առևտրային բանկերի ընդհանուր վարկային պորտֆելի 15,7%-ը): Հաճախորդներին տրված վարկերի ծավալով երկրորդը Արդշինբանկն է (354,5 մլրդ. դր.), երրորդը՝ Հայֆինանսբանկը (305,4 մլրդ. դր.): Երկրորդ եռամսյակի վերջի դրությամբ խոշոր վարկատուների հնգյակում են եղել Նաև. Անելթե Բանկը և Ակբա-Կրեդիտ Ագրիկոլ Բանկը: Ամենափոքր վարկային պորտֆելն ունեցել է Մելլաթ Բանկը: Այսպիսով, տվյալ ժամանակահատվածում վարկային պորտֆելի մեծությամբ չորս խոշորագույն բանկերին միասին բաժին է ընկել ընդհանուր վարկերի կեսից ավելին: Ըստ բանկերի հաշվետվությունների, 2017թ.-ի երկրորդ եռամսյակի վերջի դրությամբ հաճախորդներին տրված վարկերի ընդհանուր ծավալը կազմել է 2 տրիլիոն 578,3 մլրդ. դր., այսինքն տարվա երկրորդ եռամսյակի ընթացքում աճել են շուրջ 42 մլրդ. դր.-ով կամ 1,6%-ով:

Իսկ եթե փոփոխությունը դիտարկում ենք մեկ տարվա կտրվածքով՝ 2016թ.-ի երկրորդ եռամսյակի վերջի համեմատ, ապա առևտրային բանկերի կողմից հաճախորդներին տրամադրված վարկերի ընդհանուր ծավալն աճել է 14 %-ով:

2017թ. նոյեմբեր ամսվա տվյալներով, ի տարբերություն երրորդ եռամսյակի տվյալների, առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերն ըստ տնտեսության հատվածների աճել են 97,8%-ով:

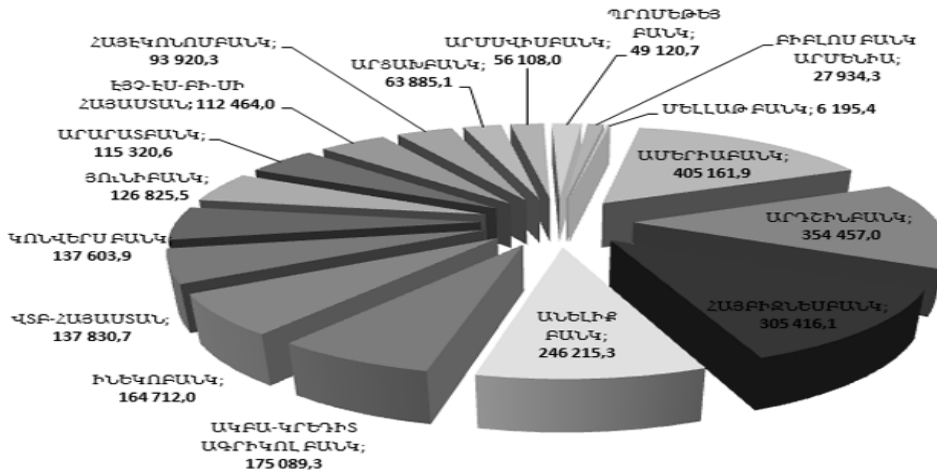
ՀՀ Կենտրոնական բանկի կողմից ներկայացված տվյալների համաձայն բանկային վարկավորման ընդհանուր ծավալը 2017 թ.-ի հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ տարեկան կտրվածքով աճել է 13,9%՝ կազմելով 2,495 տրիլիոն դր. կամ 0,9% եռամսյակային աճով: Իսկ առանց երկարաձգված և ժամկետանց վարկերի, Հայաստանի բանկային համակարգի վարկային ներդրումները տարեկան կտրվածքով աճել են 14,4%, եռամսյակային կտրվածքով՝ 0,4%, այսինքն մինչև 2,331 տրլն. դր.:

ՀՀ առևտրային բանկերի վարկերն ըստ տնտեսության հատվածների (մլն. դր.)¹

Վարկեր	2017թ. III եռ.	2017թ., նոյեմբեր
Ռեզիդենտներին	2,275,713	2,369,755
Ձեռնարկություններին	1,289,944	1,347,170
Տնային տնտեսություններին	819,860	849,103
Շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին	90,701	94,591
Այլ ֆինանսական կազմակերպություններին	75,209	78,890
Ոչ ռեզիդենտներին	232,905	195,493
Ընդամենը	2,509,104	2,565,248

¹ ՀՀ դրամավարկային և ֆինանսական վիճակագրության ձեռնարկ: Առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի ծավալներ, 2017թ., էջ 1:

Հաճախորդներին տրամադրված վարկերի ծավալները 2017թ. երկրորդ եռամսյակի վերջի դրությամբ²

Տարվա կտրվածքով բացարձակ մեծությամբ, ամենից շատ՝ 74,7 մլրդ. դր.-ով աճել է Ամերիաբանկի կողմից հաճախորդներին տրված վարկերի ծավալը, իսկ Հայփրոնբանկի վարկային պորտֆելն աճել է 73,1 մլրդ. դր.-ով, Կոնվերս բանկին՝ 53,6 մլրդ. դր.-ով: 2016թ.-ի համեմատությամբ բանկային ոլորտի ակտիվներն աճել են 16,7%-ով և 2017թ.-ի մարտի 31-ի դրությամբ հասել 4,096 մլրդ. դր.:³

Հետևաբար, տարվա ընթացքում աճել են բոլոր բանկերի վարկային պորտֆելները՝ բացառությամբ Էյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան և ՎՏԲ-Հայաստան բանկերի, որոնց վարկային պորտֆելները կրճատվել են համապատասխանաբար՝ 50,3 և 30,2 մլրդ. դր.-ով: Ամենից շատ՝ 188,7 մլրդ. դր.-ով աճել է Անելիք բանկի վարկային պորտֆելը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ Հայաստանի բանկային համակարգի վարկային պորտֆելում հետազոտվող ժամանակահատվածում շարունակել է գերակշռել արտադրության բաղադրիչը՝ 2017 թ.-ի հոկտեմբերին կազմելով 63,3% կամ 1,475 տրիլիոն. դր.: Տարեկան աճը համապատասխանաբար կազմել է 9,7%, իսկ երրորդ եռամսյակում՝ 0,8%: Միևնույն ժամանակ, դրամային վարկերի տեսակարար կշիռը կազմել է 36,7% կամ 856,6 մլրդ. դր., բացարձակ արտահայտության տարեկան 23,6% առավելությամբ, իսկ եռամսյակային անկումը կազմել է 0,2%:

Առևտրային բանկերի կողմից կատարված կանխատեսումների համաձայն վարկերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր ակտիվներում կմեծանա նաև 2018թ.-ի վերջին՝ համեմատ նախորդ տարիների, ավելանալով 7,6%-ով: Բանկային համակարգի ակտիվների վերոնշյալ աճը հիմնականում կանխատեսվում է ի հաշիվ վարկերի, որոնց տեսակարար կշիռն ընդհանուր ակտիվներում 2018թ. վերջին կկազմի 66,4%:⁴

ՀՀ առևտրային բանկերի վարկային պորտֆելի աճը նախատեսվում է հիմնականում ի հաշիվ սպառողական վարկերի մասնաբաժնի ավելացման (տարեկան միջինում 14,9%):

Բացի դա անհրաժեշտ է փաստել, որ հետազոտվող ժամանակաշրջանում գրանցված վարկային պորտֆելի աճին զուգընթաց ընթացիկ տարվա օգոստոս ամսվա վերջի դրությամբ Հայաստանում գործող առևտրային բանկերի ակտիվների 6,73%-ը դասակարգվել են որպես չաշխատող և տարետևգրի համեմատ ցուցանիշն աճել է 0,4%-ով: Չաշխատող վարկերի առավել մեծ մասը կազմել են սպառողական վարկերը, որոնց տեսակարար կշիռը 1,22% է: Տեսակարար կշռի ցուցանիշով սպառողական վարկերին հաջորդում են արդյունաբերության և առևտրի ոլորտներին տրամադրված չաշխատող վարկերը՝ համապատասխանաբար 1,19 և 0,94%: Չաշխատող վարկերի հարաբերությունն ընդհանուր վարկերին 2017թ.-ի երրորդ եռամսյակից սկսած աճել է՝ մինչև 7,2 կետով, իսկ չորրորդ եռամսյակի կեսերին՝ նոյեմբերի 30-ին ավարտված ժամանակահատվածի համար, մի փոքր նվազել է՝ համապատասխանաբար կազմելով 6,8%:⁵

Երկարաձգված և ժամկետանց վարկերի տեսակարար կշիռները 2017 թ.-ի հոկտեմբերի 1-ի տվյալներով համապատասխանաբար կազմել են՝ 5,02% (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 4,8% և 4,7% համեմատ) և 1,52% (նախորդ տարվա 2,1% և 1,39% համեմատ): Հայաստանի բանկերում ժամկետանց վարկերի ծավալը տարեկան կտրվածքով կրճատվել է 17,7%, երրորդ եռամսյակի աճը կազմել է 10,2% (մինչև 37,8 մլրդ. դր.), իսկ երկարաձգված վարկերի ծավալն աճել է 18,3%, միայն երրորդ եռամսյակում՝ 7,8%, (մինչև 125,3 մլրդ. դր.): Ընդ որում, երկարաձգված վարկերի ծավալներում գերակշռող են կարճաժամկետ վարկերը, իսկ ժամկետանց վարկերում՝ երկարաժամկետ վարկերը:

Այսպիսով, հաշվի առնելով վերոնշյալը, կարելի է փաստել, որ վարկային պորտֆելի ծավալների աճն ի հաշիվ սպառողական վարկի կարող է առաջացնել բանկային համակարգի ակտիվների եկամտաբերության անկում, ինչպես նաև ժամկետանց պարտավորությունների ծավալների աճ, որն էլ իր հերթին կանդրադառնա բանկային համակարգի իրացվելիության և կայունության վրա: Հետևաբար, կարելի է եզրակացնել, որ հետազոտվող ժամանակահատվածում ՀՀ բանկային համակարգում դիտվել է վարկային պորտֆելի դիվերսիֆիկացիայի նվազեցում, որը հանգեցնում է վարկային ռիսկի ավելացմանը: Այս եզրահանգումը հաստատվում է վարկային ներդրումների ծավալում ժամկետանց պարտավորությունների տեսակարար կշռի մեծացմամբ:

² www.b4b.am/ Հայաստանի խոշորագույն վարկատուները. Թարմ ցուցանիշները ՀՀ առևտրային բանկերից:

³ Հայաստանի բանկային ոլորտի ընդհանուր նկարագրություն, Մայիս 2017թ., էջ 5:

⁴ ՀՀ բանկային համակարգի հնարավոր զարգացումները 2016-18թթ., էջ 13:

⁵ Հայաստանի ֆինանսական կայունության հիմնական ցուցանիշներ, 2017թ., էջ 1:

Հետևաբար բանկերի վարկային քաղաքականության նկատմամբ ՀՀ ԿԲ-ի կողմից սահմանված նվազագույն պահանջների՝ մասնավորապես կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության նորմատիվների (31.10.17թ.-ի տվյալներով՝ Ն1(2) – 19,1; Ն2(1) – 32,3; Ն2(2) – 138,8)⁶ չպահպանման դեպքում բանկերի լուծարման հավանականությունը մեծանում է: Սակայն սահմանված նորմատիվների պահպանումը համարվում է անհրաժեշտ, բայց ոչ բավարար պայման առևտրային բանկերի գործունեության կայունության համար: Այդ իսկ պատճառով, իրացվելիության ռիսկի նվազեցման կիրառելի մեթոդ կարելի է համարել բանկային համակարգում ներքին նորմատիվների մշակումն՝ առավել խիստ պահանջներով, որոնց պահպանումը կնպաստի վարկային պորտֆելների եկամտաբերության մեծացմանը:

Առաջարկվող մեթոդի կիրառումը հնարավորություն կտա բարձրացնել բանկային ռեսուրսների օգտագործման ճկունությունը, պահպանելով կապիտալի համարժեքությունը և իրացվելիությունը՝ ակտիվ վարկավորելով նաև տնտեսության իրական հատվածը:

Օգտագործված գրականության

1. ՀՀ դրամավարկային և ֆինանսական վիճակագրության ձեռնարկ: Առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի ծավալներ, 2017թ.:
2. Հայաստանի բանկային ոլորտի ընդհանուր նկարագրություն, Մայիս 2017թ., 38 էջ:
3. ՀՀ բանկային համակարգի հնարավոր զարգացումները 2016-18թթ., 33 էջ:
4. Հայաստանի ֆինանսական կայունության հիմնական ցուցանիշներ, 2017թ.:
5. Ֆինանսական կազմակերպությունների վիճակագրություն: ՀՀ Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության նորմատիվները, 2017թ.:
6. www.b4b.am/ Հայաստանի խոշորագույն վարկատուները. Թարմ ցուցանիշներ ՀՀ առևտրային բանկերից:

Ներկայացվել է 31.01.2018թ.
Ընդունվել է տպագրության 28.02.2018թ.

⁶ Ֆինանսական կազմակերպությունների վիճակագրություն: ՀՀ Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության նորմատիվները, 2017թ.: